

דמויות מפתח בתחום ההעפלה החלוצית

אליהו גולומב

מפקדה הבלתי מוכתר של ה"הגנה". ממארגני ההעפלה.

אליהו גולומב נולד בשנת 1893 בוולקוביסק, פולין גרודנה, אשר ברוסיה, לאביו נפתלי, שהיה בעל טחנה, ולאמו אסתר לבית קלר. למד בחדר ובגימנסיה רוסית. בשנת 1909 נשלח על ידי הוריו ללמוד בגימנסיה "הרצליה". לאחר סיום לימודיו יצא לעבודה חקלאית ולשמירה בדגניה ובכנרת. נישא לעדה, אחותו של משה שרת. בפרוץ מלחמת העולם הראשונה התנגד לגיוס לצבא התורכי. הסתתר ועסק ברכישת נשק. היה מאנשי "הקבוצה היפואית". היה חבר ארגון "השומר" ובשנת 1918 היה מראשי המתנדבים לצבא הבריטי וחייל בגדוד הארצישראלי. עם פירוק הגדוד שב לעבודה חקלאית בכנרת והשתתף ביסוד עין-חרוד. כאשר פרצו המהומות ביפו נקרא לשוב ופעל לארגון ההגנה בתל-אביב, נוה-צדק והסביבה. מאז התמסר לתחום הבטחון. היה ממייסדי מפלגת "אחדות העבודה" וההסתדרות הכללית. מהמנהיגים הברזטים של ההסתדרות וחבר כמוסדותיה העליונים. מראשי "אחדות העבודה" ומפא"י היה חבר "הועד הלאומי", ציר לקונגרסים הציוניים, מיוזמי הפר"ש והפלמ"ח. ממארגני ההעפלה, היא העליה הבלתי ליגאלית, ומיוזמי הצנחת אנשי ה"הגנה" באירופה כתקופת השואה. תפקיד חייו היה בשדות הבטחון הישועי, וביתו בתל-אביב הפך לאתר מרתו למוזיאון ה"הגנה". אליהו גולומב נפטר בשנת 1945.

שאל אביגור

ממעצבי ה"הגנה". ממנהיגי תנועת העבודה ומראשי תנועת ההעפלה.

שאל אביגור (מאירוב) נולד בשנת 1899 בדוינסק אשר ברוסיה. בשנת 1912 עלה ארצה. היה בוגד אחד המתחזרים הראשונים של גימנסיה "הרצליה". היה חבר "אחדות העבודה" מיד עם יסודה. בשנת 1920 הצטרף לקבוצת כנרת. יצא להגנת תל-חי והשתתף בקרב בו נפלו יוסף טדומפלדור וחבריו. משנת 1922 היה חבר המוסדות העליונים של ה"הגנה" מטעם "אחדות העבודה". בשלהי שנות השלושים היה מיוזמי העליה הבלתי ליגאלית מאירופה ומאמצות המזרח התיכון, וארגן את פעולות "הבריחה" וההצלה מאירופה. לאחר

לשמש חולית קשר בין מתנות הפליטים שהגיעו לאיטליה לבין ספינות המעפילים שציפו להם בנמלים. בסביבות העיר נקנחה וילה עבור תחנת האלחוט שקישרה את הפעילים באיטליה עם "המוסד לעליה ב" בארץ-ישראל, כמו גם עם הספינות המפליגות בים. מאוחר יותר עברה היחידה לוילה בסביבות מילנו, שם המשיכו בהתקנת מכשירים, הן לצרכי הפעולה באירופה והן לספינות המפליגות, כאשר משה ירושלמי היה זה שפיקח על המעבדה. (10)

החבורה קבעה את בסיס פעילותה בתווה עזובה, וילה פגורה, ליד מגינטה, כ-60 ק"מ ממילנו, בניהולו של מאיר דוידזון.

הגרעונים (מימין) מאיר (מקס) בינט, אורי גורן, יוכי אשל, מייק חרדי, עזריאל עינב (משמאל למעלה) שלמה ורחל בער - רמא 1948

מפקדם הראשון של הגרעונים באירופה היה משה ירושלמי, עד אשר במחצית שנת 1946 נקרא לשוב ארצה ומונה כמפקד רשת "גרעון" ואלחוטני ההעפלה בארץ. את מקומו באירופה מילא פרץ בדם, ובהמשך, מיכאל (מייק) הדרי.

הקמת המדינה היה מבכירי העובדים במשרד הבטחון ומאנשי סודו של דוד בן-גוריון. פעל שנים רבות בסתר ובגלוי להידוק הקשרים עם יהודי ברית המועצות. שאול אביגור נפטר בשנת 1978.

יהודה ארזי

מפעילי ה"הגנה" והרכש. מראשי "עליה ב"

יהודה ארזי (טננבוים) נולד בשנת 1907 בלודו אשר בפולין, לאביו אברהם ולאמו מרים בת יהודה ליב קושמירק. למד בגן הילדים של יצחק קצנלסון וב"בית האולפנא" של הרב ד"ר שמחה טרייסטמאן ובגימנסיה העברית של ד"ר ברודיה בלודו. בשנת 1924 עלה ארצה עם הוריו. סיים לימודיו בגימנסיה "הרצליה". היה פעיל ב"הגנה". בשנים 1926-1930 שירת מטעם ה"הגנה" כקצין במשטרת ארץ-ישראל, ובשנים 1930-1934 במחלקת המדינית של הסוכנות. בשנים 1936-1939 פעל בשליחות ה"הגנה" והרכש בפולין. עם שובו ארצה התמנה למפקד הש"י של ה"הגנה". נשלח מטעם האינטליגנצ'ה לארגון פעולות חבלה במתקני הנפט בפלואישיטי אשר ברומניה. יצא לאיטליה שם עסק בנושאי ההעפלה, רכישת ספינות וארגון שיירות המעפילים. כמו כן עסק בהעברת נשק ארצה. בשנים 1947-1949 פעל בארה"ב ועסק שם ברכישת נשק כבד לצה"ל. לאחר קום המדינה עסק בתחום התירות. יהודה ארזי נפטר בשנת 1959.

יאני (יעקב) אבידוב

מפעילי ההעפלה.

יאני (יעקב) אבידוב נולד בשנת 1891 ברוסיה. בשנת 1921 עלה ארצה. היה ממייסדי "הפועל הצעיר" וחבר "גדוד העבודה". ממייסדי עין-חרוד ותל-יוסף. בשנת 1928 הצטרף לנהלל. עסק בפעילות ההעפלה והשתתף בהבאת מעפילים ארצה דרך הים ודרך היבשה. מהגבול הצפוני מאיראן, מסוריה, מעיראק ומתורכיה, כמו גם מיין ומצפון אפריקה. יצא עם בנציון ישראלי למסע מחתרתי לארצות ערב במטרה להעביר ארצה בסתר חוטרי תמרים משובתים לנטיעה בשטחי עמק הירדן והערבה. היה מעורב במבצעי רכש ל"הגנה" לאחר קום המדינה המשיך לעסוק בעליה מחתרית מצפון אפריקה. יאני אבידוב נפטר בשנת 1970.

אהוד אבריאל

מפעילי "המוסד לעליה ב". חבר הכנסת ושגריר.

אהוד אבריאל (איבראל) נולד בשנת 1917 בווינה אשר באוסטריה. בשנת 1938 עלה ארצה. חבר קבוץ נאות מרדכי. בשנים 1942-1946 היה מפעילי "המוסד לעליה ב", ועד שנת 1948 עסק בנושאי הרכש. לאחר קום המדינה, עד שנת 1949, שימש ציד ישראל בצ'כוסלובקיה ובהונגריה, ובשנת 1950 כציר ישראל ברומניה. בין השנים 1951-1952 שימש כמנכ"ל משרד ראש הממשלה, ובשנת 1952 מנכ"ל משרד האוצר. בין השנים 1955-1957 היה חבר כנסת מטעם מפא"י. הצטרף למשרד החוץ ושימש בין השנים 1957-1961 כשגריר ישראל בגאנה, בקונגו ובליבריה. בשנים 1961-1965 היה סמנכ"ל משרד החוץ, ובשנים 1965-1968 כיהן כשגריר ישראל באיטליה. בשנים 1968-1971 היה ראש הוועד הפועל-הציוני, ובשנים 1974-1976 היה קונסול כללי בשיקגו. אהוד אבריאל נפטר בשנת 1980.

משה אגמי (אורבוך)

מפעילי "המוסד לעליה ב".

משה אגמי-אורבוך נולד בשנת 1907 בלטביה. נשלח ללימודים בגרמניה, אך מקץ שנה שב ולמד בבית ספר אידישאי. היה פעיל בתנועת נצ"ח, שם שימש כמרדוך. בשנת 1928 עלה ארצה, תחילה לקיבוץ אפיקים, משם לקיבוץ טבריה, ואח"כ והצטרף לקיבוץ כפר גלעדי. בשנת 1938 יצא בשליחות "החלוץ" לאוסטריה, ובין השנים 1939-1940 פעל בשליחות "המוסד לעליה ב" בשוויץ ובהונגריה. בין השנים 1942-1943 שימש כשליח-המוסד באיראן, ובשנת 1944 פעל בקושטא, משם יצא לרומניה ופעל שם עד שנת 1946. כמו כן פעל עד שנת 1948 בצ'כוסלובקיה ובהונגריה בגיוס חוץ לארץ מטעם "המוסד לעליה ב". עם קום המדינה הצטרף לשיירות החוץ ופעל עד שנת 1949 בבוקרשט. בין השנים 1951-1952 כיהן כחבר המרכז החקלאי וכמתאם פעולות משרדי הממשלה במעברות. לאחר מכן שב לקיבוצו והשתלב במחצבות, תחילה ביבוא ויצוא ולאחר מכן בביטוח. משה אגמי נפטר בשנת 1990.

אריה (לובה) אליאב

מפעילי והעפלה וההתיישבות. חבר הכנסת. סגן שר בממשלות ישראל. חתן פרס ישראל.

אריה לובה אליאב (ליפשיץ) נולד בשנת 1921 במוסקבה. בשנת 1924 עלה ארצה. הצטרף ל"הגנה". התנדב לצבא הבריטי ושירת בחיל התותחנים וההנדסה. בשנים 1945-1947 חיקד על מבעעי ההעפלה, בהם הספינה "אולואה" היא "חיים ארלוזורוב" ומבצע "אקסודוס". היה סגן אלוף בחיל הים, ראש צוות התכנון וההקמה של חבל לכיש. בשנים 1958-1960 שימש כמזכיר ראשון בשגרירות ישראל במוסקבה. היה קשור בהקמת חבל קאוויץ באיראן ובשיקומו. בשנים 1965-1966 היה ראש מחלקת הארגון של מפא"י. נבחר לכנסת. בשנת 1967 היה סגן שר המסחר והתעשייה, ובשנים 1968-1969 היה סגן שר הקליטה. בשנים 1970-1971 שימש מזכ"ל מפלגת העבודה, אך יצא בבקורת קשה על מדיניות הממשלה בנושא השטחים הפלשתינאים השלום. שימש חבר כנסת עד שנת 1979. חתן פרס ישראל לשנת 1988. אריה לובה אליאב נפטר בשנת 2010.

שולמית ארלוזורוב-גורביץ

"גדעוניות". אחראית על תחנת "עליה ד" במרסיי. הקימה את המרכז לתעסוקת אקדמאים.

שולמית ארלוזורוב נולדה בשנת 1919 בברלין, לאביה חיים ארלוזורוב ולאמה גרדה. עלתה עם משפחתה ארצה בשנת 1924. לאחר גירושי הוריה ונשואי אמה לד"ר צבי לופט, גדלה שולמית בבית אמה. התחנכה בכפר הנוער בן שמן. בשנת 1938 למדה בלונדון מוזיקות פרלמנטרית ונשארה במקום עקב מלחמת העולם השנייה. עבדה במשרד עלית הנוער, ובשנת 1939 עברה לעבוד אצל א.ד. פיטדס, מחשובי הסוכנים הספרותיים באנגליה. בשנת 1942 גויסה בלונדון כ"גדעונית" בשירות ה"הגנה". בשנת 1945 שבה ארצה ועבדה בהוצאת הספרים "שוקן". בשנת 1946 נשלחה כ"גדעונית" לפאריז במסגרת "המוסד לעליה ב'", ובשנת 1947 נשלחה על ידי שאל אביגור לנהל את פעילות "עליה ד" במרסיי. בשנת 1948 שבה ארצה. הקימה משפחה עם נישואיה לשלמה (סיומה) גורביץ. בשנת 1958 הקימה את המרכז לתעסוקת אקדמאים ועבדה בו עד לפרישתה. שולמית ארלוזורוב-גורביץ נפטרה בתל-אביב בשנת 1997.

יהודה בראגינסקי

מראשי "המוסד לעליה ב'". חבר הנהלת הסוכנות.

יהודה בראגינסקי נולד בשנת 1897 בקונוטופ אשר בדוסיה, לאביו יצחק ולאמו חיה בת ליפמן וולמן. למד בגימנסיה והמשיך לימודיו ברפואה באוניברסיטת קייב מספר שנים. היה חבר מרכז "החלוץ" בפולין. עלה ארצה בשנת 1929. חבר קיבוץ יגור. מייסד פלוגת חיפה-יגור של הקבוץ המאוחד. היה חבר מזכירות הקבוץ המאוחד. פעל לצידו של שאל אביגור בהנהגת "המוסד לעליה ב'" ובפעילות הצלה באירופה, החל ברכישת ספינות המעפילים וכלה במשלוח המעפילים לארץ-ישראל. היה ציר בקונגרסים הציוניים. משנת 1948 ועד לכינוס הקונגרס הציוני ה-25 בשנת 1960 היה חבר הנהלת הסוכנות היהודית ומראשי מחלקת הקליטה שלה. יהודה בראגינסקי נפטר בשנת 1979.

אשר בן-נתן

איש קהילת המודיעין והבטחון. מראשי "הבריחה" ו"עליה ב'". דיפלומט. שגריר ישראל בגרמניה ובערפת.

אשר בן-נתן (ארתור פירניקרץ) נולד בשנת 1921 בווינה אשר באוסטריה. עלה ארצה בשנת 1938. בשנת 1944 גויס למחלקת החקירות של "המוסד לעליה ב'" ולאחר שנה שב לווינה והפעיל, יחד עם שאל אביגור, את תנועת 'הבריחה' שעסקה בהעפלה של ניצולי השואה לארץ-ישראל, הובלתם בבלי רכב ממרכז אירופה לאיטליה, אליה הגיעו במסע רגלי בהרי האלפים, וממנה הפליגו בספינות המעפילים. היה מפקד 'הבריחה' באוסטריה עד 1947. עבר לעבוד בלשכתו של דוד בן-גוריון. לאחר קום המדינה היה מבכירי המחלקה המדינית של משרד החוץ. עד 1950 הפעיל מפאריז את זרוע מודיעין החוץ של ישראל. בשנת 1953 נשלח למשימת איסוף מודיעין באתיופיה ובקרב אפריקה. בשנת 1956 התמנה למ"מ מנכ"ל משרד הבטחון ולמנכ"ל המשרד. בשנת 1970 התמנה לשר הגורר הראשון בגרמניה ובשנת 1970 התמנה לשגריר בערפת. שימש כיועץ מדיני לשר הבטחון שמעון פרס והמשיך גם כשהתמנה זה לראש הממשלה ושר החוץ. כיהן כיו"ר יד בן-גוריון תשיא אגודת הידידות ישראל גרמניה.

יוסף ברפל

מראשוני מפעל ההעפלה החלוצית. ממנהלי "צים"

יוסף ברפל נולד בשנת 1896 באודסה לאביו יצחק ולאמו חיה בת אריה ליב רבינוביץ. קיבל חינוך מטורחי. למד משפטים באוניברסיטת אודסה. כשליח היה פעיל במשרד הא"י, ב"החלוץ" וב"צעירי ציון" ברומניה. בחוט שליחותו עלה ארצה בשנת 1925. היה מזכיר פועלי חדרה. מראשוני המתיישבים בעיינות, היא רמת-דוד. משנת 1934 היה פעיל בארגוני המחותרת של ה"הגנה" וההעפלה. היה מהראשונים שיצאו, בשליחותו של אליהו גולומב, לרכוש אגיה להבאת מעפילים, ושימש כאחד מפעילי "המוסד לעליה ב". לאחר קום המדינה היה מבוני הצי הישראלי ומנהלי "צים", יחד עם חבריו מחקופת ההעפלה, זאב שינד וצבי יחיאלי. יוסף ברפל נפטר בשנת 1972.

פנחס (פינו) גינזבורג

גזר מטה "המוסד לעליה ב" בו'נבה. פעל בתחומי ההעפלה וחרש. מנכ"ל משרד התחבורה. מראשי המועצה לשיווק פרי חדר.

פנחס (פינו) גינזבורג נולד בשנת 1911 בגרמניה. עלה ארצה בשנת 1933 עם עלות הנאצים לשלטון, והצטרף לקיבות דמת הכובש. בשנת 1938 נשלח לגרמניה בשליחות ההסתדרות, ופעל להעלאת חלוצי ההכשרות החלוציות ארצה. נשאר בגרמניה עד פרוץ מלחמת העולם השנייה. בשוכו ארצה, בעימותים עם חיילים בדיטים שניסו לחפש נשק בקיבוצו, נפצע קשה בראשו. ובשנת 1943 גם נאסר. בשנים 1945-1948 גויס לפעילות "המוסד לעליה ב". פעל בפאזיז ולאחר מכן שימש כגזבר המטה שפעל בו'נבה, ועסק ברכישת נשק. בראשית שנות החמישים היה ממקימי מפעל הבניה וחברת הספנות של הקיבוץ המאוחד. בשנים 1955-1961 כיהן כמנכ"ל משרד התחבורה חחת שלושה שדים. זכה באות לגיון הכבוד מטעם ממשלת צרפת. כיהן כמשנה למנכ"ל ומנהל השיווק לאירופה של המועצה לשיווק פרי הדר. היה ממקימי אגודת הידידות של בית התפוצות. פנחס (פינו) גינזבורג נפטר בשנת 1993.

אברהם האפט

מראשוני מפעל ההעפלה הציונית. ראש המועצה האזורית עמק הירדן.

אברהם האפט נולד בשנת 1892 בקלינצי, ליד קונוטופ באוקראינה, לאביו הרב בן-ציון ולאמו שפרינצה לבית ניקריטין. למד בחדרים ובגימנסיה פרטיה בהומל. הצטרף לתנועת "צעירי ציון". גויס לצבא הרוסי למשך כחצי שנה. עלה ארצה בשנת 1913. חבר מפלגת "הפועל הצעיר". ממיסדי קבוצת העבודה שייסדה את דגניה ב'. ממתנדבי הגדוד העברי הארץ-ישראלי. גויס על ידי אליהו גולומב, יחד עם יוסף ברפל, לפעול בקרב חברי "החלוץ" ולרכוש את נושא העליה הכלתי ליגאלית ארצה. היה מפעילי "מגביח ההחגיגות". לאחר המלחמה מילא תפקידים ציבוריים רבים. נבחר כחבר ועד אספת הנבחרים. שימש כראש המועצה האזורית עמק הירדן ופעל כענייני בטחון. אברהם האפט נפטר בשנת 1965.

ישעיהו (שייקה) דן

מענני הישוב שנשלחו לארצות ארופה הכבושות. מהפעילים המרכזיים של "המוסד לעליה ב" ביוגוסלביה. מייסדי "נתיב"

שייקה דן (ישעיהו טרכטנברג) נולד בשנת 1909 בעיירה ליפקני בבסרביה, לחיים ורבקה טרכטנברג. עלה ארצה בשנת 1935 והתיישב בקיבוץ ניר חיים (ניר-עם). בשנת 1944 הוצנח יחד עם יצחק בן-אפרים לשטחי האויב ברומניה על מנת לסייע בחילוץ טייסים בריטים ואמריקאים שנאלצו לצנוח שם, וכן לפעול להצלת יהודים ולארגנם לעליה ארצה. לאחר המלחמה המשיך ועסק בשיקום התנועה הציונית ברומניה. פעל לארגון העלאת יהודי בולגריה לישראל ופעל ביוגוסלביה מטעם "המוסד לעליה ב", יצר קשר עם ראש המשטרה החשאית המקומית שגם סייע בהבאת נשק ארצה. בשנת תשנ"ג זכה בפרס יגאל אלון. שייקה דן נפטר בשנת 1994.

אפרים דקל

ממפקדי ארגון ה"הגנה". מפקד הש"י במחוז תל-אביב. ממארגני 'הבריחה' וההעפלה.

אפרים דקל (קרטנר) נולד בשנת 1903 בעיר ליטין אשר באוקראינה, לאביו משה ולאמו שיינדל לבית גיטלמן. למד בחדרים והמשיך לימודיו התיכוניים הצטרף ל"החלחין". בתורש מאי 1921 הגיע באניה, בשירת חלוצים ארצה, אולם הם לא הורשו לעלות אל החוף ונאלצו לשוב על עקבותיהם. באוגוסט 1921 עלה ארצה. עבד בנמל חיפה ולאחר מכן בסלילת כבישים ובפרדסים. הצטרף למשטרה האוטונומית של תל-אביב. היה פעיל ביסוד וניהול אגודת מכבי אש. פעל ב"הגנה". היה מפקד הש"י בתל-אביב ובמחוז הדרום. פעל בשמם של אליהו גולומב ושאל אביגור בארגון ההעפלה וברכישת נשק. יצא לאירופה ופעל ב"בריחה" והפך למפקד המבצע בחשע מדינות, כאשר בסיוע חיילי הבריגדה פעלו להעברת יהודים מפולין, הונגריה, רומניה, צ'כיה, אוסטריה וגרמניה אל נמלי המוצא והעלאתם על אניות המעפילים. לאחר קום המדינה פעל באגף רכישת נשק של משרד הבטחון. בשנת 1950 מונה למנהל אגף חיל הים במשרד הבטחון. שימש כמנהל נמל יפו עד לסגירתו בשנת 1965. אפרים דקל נפטר בשנת 1982.

זאב הדרי (וניה פומרנץ)

מראשי "המוסד לעליה ב". ממקימי הקריה למחקר גרעיני. ממקימי אוניברסיטת באר-שבע.

זאב הדרי נולד בשנת 1916 בפולין. עלה ארצה בשנת 1933 והצטרף לקיבוץ רמת רחל. משנת 1942 פעל במסגרת "המוסד לעליה ב" בקושטא, ואחר כך בבולגריה. בשנים 1946-1948 היה עוזרו של שאל אביגור במרכז "המוסד לעליה ב" בצרפת וממארגני מסעה של אנית המעפילים "אקסודוס". לאחר קום המדינה שימש כנספח צה"ל ברומניה. למד בצרפת הנדסה גרעינית והיה ממקימי הקריה למחקר גרעיני בדימונה. היה ממייסדי אוניברסיטת בן-גוריון בבאר שבע ושימש בה כפרופסור להנדסה גרעינית. פרופ' זאב הדרי נפטר בשנת 2002.

אברהם זכאי

מפעילי "המוסד לעליה ב"

אברהם זכאי נולד בשנת 1923 בירושלים להוריו דוד זכאי (דוכוביצקי) ורחל לבית אהרונסון. גרל בתל-אביב, למד בגימנסיה "הרצליה" והצטרף לתנועת הנוער "מחנות העולים". הצטרף ל"הגנה", פעל במסגרת הפלוגה הימית של הפלמ"ח ושימש כמפקדה הראשון. סייע במבצעי הורדות המעפילים מן הספינות בחופי הארץ ובהבטחתם. פעל במסגרת "המוסד לעליה ב" באיטליה ועסק בין היתר בהכנת וביצוד כלי השיט והסבתן להיות אניות המעפילים המוכנות להפלגה לארץ-ישראל. היה ממקימי חיל הים הישראלי. בשלהי שנת 1949 יצא ללימודי הנדסת אניות באוניברסיטת MIT פרש מן השירות הצבאי בדרגת אל"מ. בשנים 1954-1961 הרצה בטכניון. בשנים 1955-1960 כיהן כיועץ להנהלת הטכניון בנושא הידרו-דינמיקה של אניות. כיהן כמנהל הטכני של "מספנות ישראל". שימש כנציג חברת "צים" ביפן. מנהל מכון דוד (מכון 3) ברפאל. המנהל הטכני של קונצרן "תעושה". בשנים 1974-1978 כיהן כחבר מועצת עיריית חיפה תחת הנהגתו של יוסף אלמוגי. אברהם זכאי נפטר בשנת 1989.

צבי וחיאלי

מפעילי "המוסד לעליה ב". חבר חנות "צים".

צבי יחיאלי (שכטר) נולד בשנת 1905 בציודי, פלך בוקובינה, לאביו מיכאל שכטר ולאמו פרומה בת יעקב איזנשטיין. קיבל חינוך מסודתי וכללי. היה פעיל בארגוני נוער ציוניים. עלה ארצה בשנת 1925. חבר קיבוץ גבעת חיים-איחוד. היה ציר בקונגרסים הציוניים. בשנים 1930-1936 פעל בשליחות ההסתדרות ומוסדותיה המשקיים. לאחר מכן עבר לפעילות מטעם "המוסד לעליה ב" ושימש כחבר המפקדה. משנת 1948 שימש כחבר הנהלת "צים".

אמריקה, על מנת לגייס דעת קהל אוהדת למען מתן זכות עליה ארצה ליהודי בריה"מ.

דוד (דודקה) נמרי

מראשי ההעפלה ו"המוסד לעליה ב". סגן מפקד הפלמ"ח. מנכ"ל משרד התחבורה

דוד נמרי נולד בשנת 1908 בעיירה סקידל בפלך גודרנה בפולין, להוריו נחום וינטה למפרט. פעיל ב"החלוץ". עלה ארצה בשנת 1926 והצטרף עם חבריו לקיבוץ גשר שהפך להיות: אשדות יעקב. עבד בחברת החשמל כמנהל עבודה במפעל החשמל בנהריים והיה מפקד הגנת הנקודה. משנת 1936 היה מראשי המארגנים של "חומה ומגדל". היה קצין המבצעים של "המוסד לעליה ב" כאחראי לאיתור החופים המתאימים להורדה, בהעפלה היבשתית. היה חבר המטה הראשון של הפלמ"ח ובשנים 1941-1943 היה סגנו של מפקד הפלמ"ח יצחק שדה. כמו כן היה ממקימי הפלי"ם. בשנים 1947-1949 היה שליח ה"הגנה" ומשרד הבטחון בארצות הברית לצרכי רכש אניות, נשק ותחמושת. לאחר מלחמת העצמאות שב לקיבוץ. בשנים 1960-1965 שימש כסמנכ"ל וכמנכ"ל משרד התחבורה. דוד נמרי נפטר בשנת 1966 ונטמן באשדות יעקב.

עדה סרני

מפעילות העליה הבלתי לגאלית. ראש "המוסד לעליה ב".

עדה סרני נולדה בשנת 1905 באיטליה, שם גדלה והתחנכה. למדה באוניברסיטת דומא ונישאה לאנצו סרני. בשנת 1927 עלתה לארץ-ישראל, ושנה לאחר מכן היתה ממייסדות קיבוץ גבעת ברנר. היתה חברה במוסדות המרכזיים של הקיבוץ המאוחד. הצטרפה לבעלה בשליחותיו לגרמניה ולארצות הברית. בשנת 1945 יצאה לאיטליה להתחקות אחר עקבותיו של בעלה, הצטרפה לצוות שליחי "המוסד לעליה ב" ומילאה תפקידי קישור עם השלטונות האיטלקיים וארגון העליה הבלתי לגאלית. החל משנת 1947 שימשה כראש "המוסד לעליה ב". בשנים 1958-1968 שהתה באיטליה כמזכירת

ישראל ליברטובסקי

מותיקי הפלמ"ח. מפעילי 'החבורה' ו"המוסד לעליה ב". ממקימי קצ"א. מנכ"ל "מקורות" ו"מספנות ישראל".

ישראל ליברטובסקי נולד ברוסיה בשנת 1917. עלה ארצה בשנת 1925 והצטרף ל"הגנה". עם הקמת הפלמ"ח היה מפקד הפלוגה הירושלמית. בשנת 1943 התגייס לצבא הבריטי ושירת בפלוגת החובלה 462. במסגרת זו סייע בפעילויות "המוסד לעליה ב" באירופה, ובפעילות "החבורה" שסייעה לניצולי שואה, כמו גם לאיסוף כלי נשק. לצורך זה הקימו נקודת הכשרה במגניטה ליד מילנו. לאחר שחרורו פעל במסגרת ה"הגנה" באזור הנגב, כאשר עיקר עיסוקו היה באספקת מים ליישובים ולכוחות הבטחון. שימש אז כמנהל חבדת "מקורות". במלחמת השחרור ולאחריה שידת בצה"ל ופרש בדגת סגן אלוף. שב לנהל את "מקורות". בשנת 1956 היה בצוות ההקמה וממנהלי קצ"א. בשנים 1958-1980 שימש כמנהל "מספנות ישראל". בשנת 1981 זכה בפרס התעשייה ולאחר שנה הוענק לו מגן "איש הים" מטעם החבל הימי לישראל, ובשנת 1987 הוענק לו תואר דוקטור לשם כבוד של הטכניון. ישראלי ליברטובסקי נפטר בשנת 1996. על שמו מרכז המדעים בניצנה.

צבי מלניצר-נצר

מפעילי "המוסד לעליה ב". מראשי "הבריחה". מראשי "נתיב" וראש "בר".

צבי מלניצר-נצר נולד בשנת 1920 בעיר קובל, פלך וולין, לאביו אבדום, בעל מנסרה, ולאמו רחיל. ערב המלחמה עברה המשפחה לעיירה מציוב. למד בגימנסיה "הרבות". הצטרף לתנועת "החלוץ הצעיר" ויצא להכשרת גרוכוב ליד וורשה. עם הפלישה הנאצית נמלט לקובל יחד עם קבוצת ילדים פליטים מגרמניה. המשיך לוילנה ומשם נשלח 'לגנוב' את הגבול לבריה"מ. הוא נתפס, נשפט ונשלח לעבודת פרך בסיביר. עם שחרורו נסע דרומה, התגנב לספינה והגיע לטהרן. עבד עם 'ילרי טהרן' ובדרך לא דרך הגיע ארצה. הצטרף לקיבוץ אלונים. בשנת 1946 נשלח לעמוד בדאש 'הבריחה' בפולין ופעל להעלאת שרידי השואה ארצה. בשנת 1953 גייס אותו שאול אביגור לשליחות מטעם "נתיב" בוודשה. בשונו ארצה פעל במשדדי "נתיב" בשנת 1957 נשלח שוב לפולין כשליח "נתיב". במסגרת זו עמד בראש "בר" אשר פעלה במערב אירופה, בארה"ב ובדרום

הליגה לירידות איטליה-ישראל, ובכיסוי זה טיפלה משם בענייני יהדות בריה"מ. עדה סרני, אלמנתו של אנצו סרני, נפטרה בחודש נובמבר 1997.

שלהבת פראייר

מפעילו העליה הבלתי ליגאלית באירופה. מראשי מדעני הגרעין בישראל.

שלהבת פראייר, בנם של הרב משה יששכר ורחל פראייר, מייסדת 'עלית הנוער', נולד בשנת 1920 בגדמניה. למד באנגליה. עלה ארצה בשנת 1940 והתנדב לצבא הבריטי. שירת בשנים 1941-1946 והיה שותף לפעילות העליה באירופה. עם שחרורו היה מפעילי הש"י. במלחמת השחרור פיקד על יחידת מודיעין מבצעית. הקים וניהל את אמ"ת במשרד הבטחון, ממנו צמח רפא"ל (1953-1956). היה יועץ לענייני מדע בשגרירות ישראל בצרפת. למד פיסיקה במכון וייצמן (1967-1960). בשנים 1967-1970 היה סמנכ"ל המכון. בשנים 1970-1976 ו-1981-1982 היה מנהל הועדה לאנרגיה אטומית ומכון המחקר בנחל שורק, וחבר סגל המחלקה לפיסיקה במכון וייצמן. פרופ' שלהבת פראייר נפטר בשנת 1995.

שמריה צמרת

מפעילו "המוסד לעליה ב".

שמריה צמרת נולד בשנת 1910 בקליבלנד אשר בארה"ב להוריו מאיר גלפאנד-צמרת ולאמו בתיה. לאחר מות אביו קם הנער ובשנת 1925 עלה ארצה. הצטרף לכתה הששית של הגימנסיה "הרצליה". הצטרף עם חבדיו ל"הגנה". היה ממייסדי קיבוץ בית השיטה. בשנים 1938-1941 ולאחר מכן גם בין 1945-1947 פעל באירופה בשליחות "המוסד לעליה ב". בשנת 1942 עבר קורס חבלנים של הפלמ"ח. פעל באירופה, בין היתר בכלקן. באיטליה ובצרפת. בשוכו ארצה, חזר לקיבוצו. עבד בויתיה בקיבוצו, ובשנת 1964 נהרג כתאונת עבודה, כאשר כבל-מדליה שניתק ומיכל שנפל ופגע בו, שמו קץ לחייו.

משה צ'רבינסקי-כרמיל

מפעילו הבטחון והש"י. מראשי "המוסד לעליה ב", "המוסד" ו"נתיב". איש משרד החוץ.

משה כרמיל (צ'רבינסקי) נולד בשנת 1910 בקייב, בירת אוקראינה. עלה ארצה עם משפחתו בשלהי שנת 1924. למד בבית הספר "חל-נורדוי" בתל-אביב. עקב המצב הכלכלי הפסיק לימודיו בגיל 17. עבר תקופה כשוליה בבית העם והמשיך עבודתו ב"חנוכה", כאשר חלק מן הזמן שימשה עבודתו ככיסוי לפעילותו בש"י (שירות הידיעות של ה"הגנה"). הצטרף ל"מוסד לעליה ב" סמוך להקמתו, והיה עוזרו של שאול אביגור, מזכיר המוסד והמקשר בין הש"י למוסד. פעל באירופה ומשנת 1942 גם פעל באיראן וכן יצר קשרים עם התנועה הציונית בעיראק. עם קום המדינה שימש כסגנו של איסר הראל ב"מוסד למודיעין ותפקידים מיוחדים". לאחר מכן עבר לפעילות ב"נתיב" עד שנת 1963. בשנים 1958-1961 שימש כמזכיר ראשון בשגרירות ישראל באוסטריה, כאשר זה היה תפקידו הפורמלי ובפעל שימש כנציג של "נתיב". לאחר שובו ארצה החל את עבודתו במשרד החוץ בירושלים במחלקה לשיתוף בינלאומי, כסגנו של אהרן רמו. משה כרמיל נפטר בירושלים בשנת 1992.

רות קליגר-עליאב

מפעילות "המוסד לעליה ב". מראשי "צים".

רות קליגר-עליאב נולדה בשנת 1910 כרות פולישוק בקייב אשר ברוסיה. נזדה לרומניה והשלימה לימודיה היסודיים והתיכוניים. למדה משפטים בוינה. בשנת 1930 עלתה לארץ-ישראל. החישיבה עם בעלה בקיבוץ משמר העמק. עברה לתל-אביב ועבדה במחלקת יחסי ציבור של ההסתדרות. הצטרפה ל"הגנה" ומשנת 1938 פעלה באירופה במשימות מרכזיות בשירות "המוסד לעליה ב". בשוכה ארצה עברה אימונים למשימות ריגול ויצאה למצרים. בשנת 1944 נשלחה על ידי בן-גוריון כנציגת הישוב בצרפת. בשנת 1947 יצאה לשליחות בדודם אמדיקה במטרה לגייס כספים לרכישת נשק ואניות. כאשר נוסדה חברת השיט "צים" היתה מעובדיה הראשונים, ובשנת 1949 פתחה את משרדי "צים" בדודם אמריקה. בשנת 1947 קיבלה את עיטור צלב לורן ועיטור לגיון הכבוד של צרפת. בשנת 1973 קבלה את פרס "מצדה". בשנת 1974 נבחרה ל"אשת השנה" של מועצת הנשים היהודיות של ארה"ב, ובשנת 1977 קבלה את פרס יצחק שדה לספרות

במשרד החוץ וכיהנה בתפקידים שונים באו"ם ובמשרד ראש הממשלה. בשנים 1974-1977 כיהנה כמזכ"ל נעמ"ת. כיהנה כחברת מועצת עיריית ירושלים, כסגנית ראש העיר טדי קולק וממונה על החינוך. בשנת 1977 נבחרה לכנסת התשיעית וכיהנה גם בכנסת העשירית. מילאה תפקידים ציבוריים שונים.

פאול נחמן שולמן

איש "המוסד לעליה ב". פעיל בהכנת שתי האגודות "פאן יורק" ו"פאן קרישע'נט". המפקד הראשון של חיל הים.

נחמן פול שולמן נולד בשנת 1922 בברונקס אשר בארה"ב, לאביו שהיה מראשי התנועה הציונית בארה"ב ולאמו רבקה שהיתה נשיאת ויצ"ר העולמית ומנהיגת "הדסה". גדל בניו-יורק. בוגר האקדמיה הימית האמריקאית והוסמך לקצונה בשנת 1944. שירת על משחתת באוקיאנוס השקט. סיים שירותו הצבאי בשנת 1945 כסגן מפקד משחתת. לאחר שחרורו הצטרף לארגון עליה ב' בארה"ב, איטליה וצרפת. עלה לישראל בשנת 1945. הצטרף ופיקד על השירות הימי ולמעשה מפקדו של חיל הים. סיים תפקידו בחודש מרץ 1949. היה יועצו של רוד בן-גוריון לעניני חיל הים ובמסגרת זו עסק בהקמת ובארגון החיל. פול שולמן נפטר בשנת 1994 ובטקס לזכרו קיבל רשמית את דרגת האלוף.

אפרים שולץ-שילה

איש "המוסד לעליה ב" ביוגוסלביה, רומניה ובולגריה. איש "המוסד" לנושאי עליה. ממקימי "לשכת הקשר" לארצות מזרח אירופה.

אפרים שולץ-שילה נולד בשנת 1916 בשרפץ אשר בפולין להוריו חיה ושמחה שולץ. למד ביחוד מתוקן ובישיבה בפלונסק. המשיך לימודיו בישיבה תיכונית בפרנקפורט. עלה ארצה בשנת 1936. הצטרף לקיבוץ 'טירת צבי'. בשנת 1942 גויס ל'מוסד לעליה ב' ונשלח לאיראן. עסק בארגון דרכי מעבר למעפילים ולשליחים מאלכסנדריה לאיטליה ובחזרה. ארגן הסעת מעפילים מגרמניה לנמל מרסיי. שימש כנציג 'המוסד' מול שלטונות בלגיה וברוסיה. בשנים 1951-1949 שימש בפאריז כאחראי מטעם 'המוסד' והסוכנות על העליה מצפון אפריקה ומצרים. בשנת 1953 היה ממקימי 'לשכת הקשר' לארצות מזרח אירופה. בשנים

צבאית על ספר זיכרונותיה. רות עליאב נפטרה בשנת 1980 ונטמנה בקיבוץ משמר העמק.

נחום שדמי

מפקד ה"הגנה" באירופה ובצפון-אפריקה. פעיל בהעפלה. נשיא בית הדין הצבאי לערעורים.

נחום שדמי (קרמר) נולד בשנת 1898 בעיר קשינוב ברוסיה. למד בגימנסיה היהודית "רפפורט" באודסה. ממקימי תנועת "החלוץ" באודסה. שירת בצבא הרוסי. עלה ארצה בשנת 1921. עסק בסלילת כבישים. התיישב במנחמיה. גויס לארגון ה"הגנה" והתקדם בשורות הארגון בתפקידי פיקוד שונים. לאחר מלחמת העולם השנייה נשלח לאירופה מטעם ה"הגנה" ופיקד על מאמצי הארגון שכללו הקמת פלוגות פלמ"ח, רכישת נשק וסיוע בהעפלה. כמו כן סייע לארגוני הנוקמים. שב ארצה בשנת 1948 ומונה לראש ענף הסגל בצה"ל בדרגת סגן-אלוף. שימש כסגן נשיא בית הדין הצבאי. בתפקידו האחרון בצה"ל כיהן כנשיא בית הדין הצבאי לערעורים בדרגת אלוף-משנה. לאחר שחרורו היה מזכיר המוסד לביקורת של מפא"י. היה ממקימי עמותת "צוות" לגימלאי מערכת הבטחון. נחום שדמי נפטר בשנת 1985.

תמר שוהם-אשל

שליחת "המוסד לעליה ב" וראש "עליה ד". שגרירה. חברת הכנסת. מזכ"ל נעמ"ת. סגנית ראש עיריית ירושלים.

תמר אשל לבית שוהם, נולדה בשנת 1920 בלונדון, לאביה זאב שוהם ולאמה צילה לבית פיינברג (אחותו של אבשלום פיינברג). בהיותה בת שנתיים שבה המשפחה ארצה והתיישבה בחיפה. למדה בבית הספר הריאלי העברי ולאחר מכן מורחנות באוניברסיטת לונדון. בגיל 14 התגיסה ל"הגנה" בשנים 1939-1943 "גדעונית" מטעם ה"הגנה" בלונדון. בשנים 1943-1946 שירתה ב-A.T.S בצבא הבריטי בסקוטלנד, כמצרים ובירושלים. בשנים 1946-1947 אחראית על שרות הידיעות (ש"י) המדיני והצבאי בירושלים. בראשית 1948 יצאה לאירופה כשליחת "המוסד לעליה ב" וניהלה את "עליה ד" במרסיי, שלחה מעפילים ואנשי מח"ל בתעודות מזויפות שהגיעו לישראל ולא נשלחו לקפריסין. עם קום המדינה החלה לעבוד

ומנהלה. שימש כמנכ"ל משרד התחבורה ומשרד הבטחון. שב להנהלת "צים" והיה ממנהלי חברות הבת "אלחוטי-ים" ו"שהם". זאב שינד נפטר בשנת 1953.

גרישה שיינקמן

מחפילים המרכזיים של "המוסד לעליה ב".
מרכז "עליה ד". מראשי "נתיב".

גרישה (צ'בי) שיינקמן נולד בשנת 1913 בריגה אשר בלטביה, לאביו זלמן, תעשיין שימורים. עלה ארצה באופן בלתי ליגאלי, באניה דרך ביירות, ובסיוע מכריחי גבול, דרך מטולה. הצטרף לחבריו בקיבוץ טבריה, אתם הגיע לכפר גלעדי. עסק שנים ב"מוסד לעליה ב", בסיוע להביא ארצה עולים מארצות אירופה וממדינות ערב. היה אחראי מטעם "המוסד לעליה ב" על הגבול הצפוני והיה שותף במבצע "מייקלברג". היה מיוזמי "עליה ד". עם עזיבת האנגלים את הארץ קיבל את הפיקוד על נמל חיפה. עם הקמת המדינה עסק ברכש אניות והפיכתן לאניות מלחמה עבור חיל הים. בשנים 1952-1955 נמנה על הצוות שהקים את "נתיב" לעלית יהודי בריה"מ. בשנת 1956 היה בצוות שחיפש דרכים לעלית יהודי מרוקו. עבר במפעל הבניה של 'איחוד הקבוצות והקיבוצים'. ניהל את מפעל "פרי הגליל" והקים את החברה לפיתוח קצרין. מיוזמי הקמת חעשיות בגליל ובקיבוצים. גרישה שיינקמן נפטר בשנת 1982.

1956-1958 כיהן בפאריו כקצין עליה מטעם 'המסגרת' של 'המוסד' ומחלקת העליה להעלאת יהודי צפון אפריקה. שימש בתפקידי ניהול כסגן מנהל המחלקה להתיישבות של הסוכנות. חבר מועצות המנהלים של 'מקורות', 'מינהל מקרקעי ישראל', 'תה"ל' ועוד. עבר לירושלים ופעל לצידו של ראש העיר טדי קולק. אפרים שילה נפטר בשנת 2007.

לוי שורץ-שבת

מראשי "המוסד לעליה ב". מראשי "צים".
מזכיר, גזבר וסמנכ"ל החברה.

לוי שורץ נולד בשנת 1909 בקובל אשר בפולין. היה פעיל במרכז "החלוץ" בוורשה. כתוצאה מהחלטה בארץ הוטל עליו לשמש כמלווה האניה "וילוס", והוא הגיע עמה ארצה בשנת 1934. הצטרף לקיבוץ רמת הכובש. יצא לאירופה לשליחות אל "החלוץ" בפולין, יחד עם יהודה בראגינסקי כנציגי "הקיבוץ המאוחד", לברוק את אפשרות העליה של פעילי תנועתם באופן עצמאי ללא אישורים ממשלתיים. באירופה הצטרף אליהם זאב שינד, ושלושתם היו את הגרעין שממנו צמח "המוסד לעליה ב". פעל ברחבי אירופה כשותף ברכישת ספינות המעפילים, בארגון השיירות והבאתם לנמלי היציאה. כמו כן שימש כמלווה לספינות בדרך ארצה. בהמשך גם עסק בארגון העליה מארצות ערב ולצורך זה גם פעל בעיראק. לאחר קום המדינה הצטרף ל"צים", תחילה כמזכיר החברה ולאחר מכן כגזבר וכסגנו של מנכ"ל החברה, עד לפרישתו. לוי שבת נפטר בשנת 2002.

זאב שינד

מראשי "המוסד לעליה ב". ממייסדי "צים"
ומנהלה. מנכ"ל משרד התחבורה ומשרד
הבטחון.

זאב שינד נולד בשנת 1907 בוילנה. היה חבר בתנועת "החלוץ". עלה ארצה בשנת 1929 והצטרף לקיבוץ איילת השחר. היה פעיל בועד הפועל של ההסתדרות ובשנת 1928 נשלח לרכז את פעילות "החלוץ" בוורשה. החל לפעול בארגון העליה הבלתי ליגאלית. הצטרף ל"מוסד לעליה ב" עם הקמתו. בשנת 1941 נשלח מטעם ועד ההצלה לקושטא ליצירת קשרים עם הקהילות היהודיות בארצות הכיבוש הנאצי לשם הצלתן. לאחר מלחמת העולם השנייה עסק ברכש ספינות והברחתן מאירופה. בשנים 1946-1948 פעל בשליחות המוסד בארה"ב, שם רכש את הספינות "אקסודוס" וספינות הפאנים. לאחר קום המדינה היה ממייסדי "צים"

שי חורב

נְתִיב בְּמִים עֲזִים

ההעפלה החלוצית ביבשה ובים

דניאל בר-אלי ביטון
ת.ד. 117 קיבוץ מעגן
עמק הירדן 1516000